

Explain and Study the Type and amount and Manner of Spirituality and Spiritual Beliefs in the Education of Children and Adolescents

Akram Hafezi^{1*}

1 Assistant Professor of Curriculum Planning, Farhangian University, Nasibeh Campus, Tehran

* **Corresponding author:** Assistant Professor of Curriculum Planning, Farhangian University, Nasibeh Campus, Tehran, Ak.hafezi@gmail.com

Received: 2021-04-03

Accepted: 2021-04-10

Abstract

Proper and fruitful upbringing depends to a large extent on the fact that parents, from the beginning of childhood and even before the birth of the child, pay attention to this important issue and use their best efforts to raise a righteous child. Because the best time for education is childhood. The present study aims to explain and investigate the type and extent of spirituality and spiritual beliefs in the education of children and adolescents by correlation. The statistical population was 50 students aged 7 to 15 years in Tehran. Sampling was selected by simple random sampling. Data collection tool was a researcher-made questionnaire whose reliability was obtained through Cronbach's alpha coefficient of 0.81. Data were analyzed using SPSS software using stepwise Pearson correlation test. The results of Pearson correlation test indicate that there is a positive and significant relationship between religious beliefs and education including components of personality, socialization, religious behaviors. Therefore, the family should try to shape the religious teachings of children with pleasant experiences and feelings. expressing the feeling of satisfaction and the spirit of satisfaction, makes the tendency to these religious feelings for Guava children. Observing the behavior of others (especially parents) is a strong and rich motivation for students to learn and teach. When a child becomes curious about the behavior and manner of movement and talking of parents and others, it should be noted that curiosity is not aimless and fruitless, but involves modeling and active participation as a new experience in sensitive phrases of life.

Keywords: Spirituality, Spiritual beliefs, Upbringing of children and adolescents

تبیین و بررسی نوع و میزان و چگونگی معنویات و باورهای معنوی

در تربیت کودکان و نوجوانان

اکرم حافظی*^۱

^۱ استادیار برنامه ریزی درسی، دانشگاه فرهنگیان، پردیس نسیمیه تهران

* نویسنده مسئول: استادیار برنامه ریزی درسی، دانشگاه فرهنگیان، پردیس نسیمیه تهران، Ak.hafezi@gmail.com

تاریخ پذیرش مقاله: ۱۴۰۰/۰۱/۲۱

تاریخ دریافت مقاله: ۱۴۰۰/۰۱/۱۴

چکیده

تربیت صحیح و ثمربخش تا حدود زیادی در گرو این است که پدران و مادران از ابتدای کودکی وحتى قبل از تولد کودک، به این مهم توجه داشته و نهایت تلاش خود را در جهت تربیت فرزندی صالح به کارگیرند. زیرا بهترین زمان برای تربیت، دوران کودکی است. تحقیق حاضر با هدف تبیین و بررسی نوع و میزان و چگونگی معنویات و باورهای معنوی در تربیت کودکان و نوجوانان به روش همبستگی صورت گرفته است. جامعه آماری تعداد ۵۰ نفر از دانش آموزان ۷ تا ۱۵ ساله تهران بوده. نمونه گیری به روش تصادفی ساده انتخاب شدند. ابزار گردآوری داده ها پرسشنامه محقق ساخته بود که پایایی آنها از طریق ضریب آلفای کرونباخ ۰/۸۱ بدست آمد. داده ها با استفاده از نرم افزار SPSS و به کارگیری آزمون همبستگی پیرسون گام به گام، تجزیه و تحلیل شدند. نتایج آزمون همبستگی پیرسون حاکی از آن که رابطه بین باوری های دینی و تربیت شامل مولفه های شخصیت پذیری، اجتماعی پذیری، رفتارهای مذهبی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. بنابراین خانواده باید تلاش کند که آموخته های مذهبی کودکان با تجارب و احساسات خوشایندی شکل بگیرد. سعه صدر، ابراز احساس خرسندی و روحیه رضایتمندی، گرایش به این احساسات مذهبی را برای کودکان گوارا میسازد. مشاهده رفتار اطرافیان (به خصوص والدین) انگیزه ای قوی و غنی برای یادگیری و آموزش دانش آموزان است. وقتی که کودک نسبت به رفتار و نحوه حرکات و حرف زدن والدین و اطرافیان کنجکاو می شود باید توجه داشت که کنجکاوی بی هدف و بی نتیجه نیست بلکه متضمن الگوگیری و مشارکت فعالانه او به صورت تجربه ای جدید در فرازهای حساس زندگی است.

واژگان کلیدی: معنویات، باورهای معنوی، تربیت کودکان و نوجوانان

تمامی حقوق نشر برای فصلنامه رویکردی نو در علوم تربیتی محفوظ است.

مقدمه

انسان، این عصاره هستی، علاوه بر ویژگی های نباتی و حیوانی از یک جنبه الهی و ملکوتی نیز برخوردار است، که موجودات دیگر فاقد آن هستند. این جنبه الهی و معنوی، او را در کل نظام هستی ممتاز نموده و محور آفرینش قرار داده است. در حقیقت، این بینش و شناخت از انسان، که او را محور و سایر موجودات را طفیلی او دانسته است، از قرآن کریم، این کتاب وحی الهی

استفاده می شود: «وَ هُوَ الَّذِي خَلَقَ لَكُمْ مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا» [۱] دین مجموعه ای از نظام های فرهنگی، اعتقادی و جهان بینی هایی است که با ایجاد نمادهایی، انسان را به ارزشهای روحانی و گاه به ارزشهای معنوی ارتباط می دهد. بیشتر ادیان با شرح روایات، الگوها، سنن و تاریخهای مقدسشان قصد دارند که به زندگی معنا دهند یا به هستی شناسی بپردازند.

آن‌ها مایلند تا اصولی اخلاقی، دینی یا یک سبک زندگی بهتری از ایده‌هایشان را درباره ماهیت انسان و جهان هستی ارائه دهند. استاد فقید عمید زنجانی دین را مجموعه به هم پیوسته‌های از باورها و اندیشه‌های برگرفته از وحی الهی در رابطه با جهان، انسان، جامعه و جهان پس از مرگ تعریف می‌کند که هدف آن هدایت انسان به سوی روش بهتر زیستن و کامل تر شدن است [۲]. یونگ دین را تفکر از روی وجدان می‌داند. وی بر این باور است که یکی از تجارب اساسی انسان تجربه ی خویشتن است و ارتباط با این خویشتن را دین می‌داند و باور دارد که پیامبران ایده آل خویشتن انسان‌ها هستند. بر اساس گفته‌های یونگ جهت‌گیری دینی یک جهت‌گیری درونی است. جعفری‌باور دارد است که دین از دو رکن اساسی تشکیل شده است :

۱- باور به وجود خداوند یکتا و جامع صفات عالیه.

۲- برنامه‌ی حرکت به سوی هدف که احکام و تکالیف نامیده می‌شود و شامل اخلاقیات و احکام فقهی هستند.

دین و دینداری به مفهوم ایمان و اعتقاد قلبی به خدا و عوالم غیبی و وجود روح و تسلیم در برابر اوامر و مشیت الهی و قدرت بزرگ و ازلی که قاهر و قادر به جهان محسوس و عوالم دیگر است. دینداری در خانواده و تربیت دانش‌آموزان و آموزش و تربیت مفاهیم زندگی و حتی رشد و بالندگی آن‌ها و پذیرش مواضع و تعالیم آسمانی در لحظه لحظه زندگی جسمانی و روانی و روحانی آنچنان است که به قول سعدی هر نفسی که فرو می‌رود ممد حیات و چون بر می‌آید مفرح ذات و در نعمت نفس کشیدن دو شکر واجب است [۳]. همهء کودکان به طور فطری کنجکاو و کاوشگر بوده و به دنبال پاسخ به سوال‌ها هستند و میل به پرستش در وجودشان موج می‌زند. بر همین اساس باید فرایند تربیت‌دینی به معنای دقیق کلمه به طبیعی‌ترین وجه در دوران مختلف رشد صورت پذیر و به آسانی شاهد تبلور رفتارهای مذهبی در کودکان و نوجوانان باشیم. نحوه‌ای که تاکنون در آموزش دینی کودکان و نوجوانان اعمال شده چندان موفقیت‌آمیز نبوده و علت این امر نیز توجه صرف به آموزش، مفاهیم اسلامی در کلاس‌های دینی و هدیه‌های آسمانی در دبستان بوده و تاکنون سعی شده در سطح دانش به بچه‌ها انتقال یابد، به همین دلیل اولیای مدرسه و خانواده بیشتر بر این اعتقاد بوده، که چون دانش‌آموزان در این مقطع (۱۷ تا ۱۱ سال) هنوز کاملاً به سن تکلیف نرسیده‌اند، انجام فرایض دینی؛ مانند نماز و روزه چندان برای آنها ضروری به نظر نمی‌رسد و خانواده‌ها سعیدارند به بهانه ضعف جسمانی آنها را در انجام این فرایض منفعل بار آورند [۳]. همه‌ی انسان‌ها به خصوص کودکان فطرتاً به نیکی و زیبایی و تمایل دارند. اگر در این دوره بتوانیم طبیعت دانش‌آموز و ذات زیبای او را شناسایی کنیم و با ظرافت

و حوصله جلوه‌های طبیعی و ذاتی را در او شکوفا سازیم، به تربیت دینی دست یافتیم [۴]. تربیت عبارت است از رشد دادن یا فراهم کردن زمینه رشد و شکوفایی استعدادها و به فعلیت رساندن قوای نهفته یک موجود [۵]. یکی از حقوق فرزندان، تعلیم و تربیت است. قلب و روح هر کودکی که متولد می‌شود. همچون آینه ای زلال و شفاف است. پدر و مادر می‌توانند با تربیت صحیح، فرزندان را به سعادت برسانند و مواظب این باشند که فرزندان با عناصر نایاب آشنا نشوند. خداوند در سوره روم آیه ۳۰ می‌فرماید: «فطرت الله التي فطر الناس علیها...». بنابراین خداوند مردم را براساس فطرت خدایی آفریده است.» بنابراین فطرت توحیدی، سعادت و هدایت در وجود طفل به ودیعه نهاده شده است و والدین گرامی نباید اجازه دهند که این فطرت از مسیر اصلی خویش که همان سعادت و هدایت است خارج شود. در روایات وارد شده که حق فرزند بر پدر این است که نام نیک برایش انتخاب کند و او را خوب تربیت کند و به او قرآن یاد دهد [۶]. از جمله تفاوت‌های تعلیم با تربیت این است که تربیت شامل نبات حیوان و انسان می‌شود اما تعلیم به عنوان یکی از ابزارهای تربیت فقط شامل حیوان و انسان شده البته در انسان در سطح وسیع و عمیق و در حیوان به شکل سطحی به کار می‌رود و در مورد گیاهان اصلاً معنی ندارد. کار تربیت این است که استعدادها و نیروهای گوناگون انسان را پرورش می‌دهد و او را به سوی کمال نسبی در تمام ابعاد جسمی، روحی، اخلاقی و علمی هدایت می‌نماید؛ اما کار تعلیم، تلقین و انتقال یک سلسله معلومات به ذهن متعلم است و به بیان دیگر مربی کسی است که انسان را در به فعلیت رساندن استعدادهای بالقوه یاری می‌نماید، ولی معلم کسی است که آنچه را که انسان نمی‌داند به او می‌آموزد. تربیت در واقع عبارتست از فراهم نمودن زمینه‌ها و عوامل برای به فعلیت رساندن و شکوفانمودن استعدادهای انسان در جهت مطلوب [۶]. تربیت یکی از درون‌کن مهم سعادت بشر است، تمام خوشبختی‌ها و بدبختی‌های جسمی و روحی و روانی یک فرد، یک خانواده، یک جامعه و خلاصه تمام مردم روی کره زمین متکی به دو پایه است: یکی اصل وراثت و دیگری اصل تربیت. تربیت نه تنها برای دنیای انسان مفید است بلکه سعادت آخرت را نیز تأمین می‌نماید. از این رو اهمیت و ضرورت تربیت بر کسی پوشیده نیست. هیچ مکتب و گروهی نیست که اهمیت این امر را انکار نماید. افلاطون می‌گوید: «... در اثر تربیت، جسم و روح انسان، به بلندترین پایهٔ جمال و کمال می‌رسد. بنابراین عالی تر و مقدس تر از تربیت فنی نیست.» [۷]. از روش‌های تربیتی قرآن این است که الگوها را معرفی می‌کند. «لقد کان لکم فی رسول الله اسوه حسنه لمن کان یرجو الله و الیوم الآخر و ذکر الله کثیراً» اولین الگو در تربیت فرزندان، پدر و مادر

صحیح و کامل به تکامل ارزشی است، اما این حرکت بدون برانگیخته شدن احساس دینی، پرورش ارزشهای دینی، تبلور نگرش‌ها و تحصیل تجارب دانشین دینی، رویکرد درونی و تحول رفتاری به دنبال نخواهد داشت [۴]. تربیت از منظر اسلام، سالها قبل از تولد به صورت غیرمستقیم، آغاز می‌شود؛ یعنی قبل از پیدایش پدر و مادر فرزند، به این معنا که نه تنها والدین، بلکه پدر بزرگها و مادر بزرگها، باید مواظب اعمال و رفتار و اخلاق خود باشند، تا نسل‌های آینده سالم گردند. زیرا یکی از قوانین ثابت و مسلمی که هم‌دین آن را تأیید کرده و هم علم، قانون وراثت و انتقال ویژگی‌های جسمی و اخلاقی والدین و حتی اجداد به دانش آموزان است. بسیاری از مردم نمی‌دانند که آغاز تربیت چه وقت است. عده‌ای از والدین گمان می‌کنند، تربیت از زمانی شروع می‌شود که سه سال بچه تمام می‌شود و گروهی تصور می‌کنند، از زمانی آغاز می‌شود که کودک خوب و بد را تشخیص می‌دهد. اما این تصورات اشتباه است؛ باید بدانیم که وقتی سه سال کودک تمام می‌شود، حدود ۷۵ درصد از صفات خوب او ساخته شده و رشد مغز او نیز روبه پایان است. از نظر اسلام همانطور که ذکر شد آغاز تربیت سالها پیش از تولد کودک است. در میان روانشناسان در این مورد اختلاف نظر وجود دارد [۱۰].

چنانچه ملاحظه می‌شود تربیت و آموزش و پرورش هر چند در یک مجموعه تعبیر و تفسیر می‌شوند ولی دارای معانی و تعاریف متفاوت اما در یک جهت هستند که دانش‌جویان و صاحب نظران تعلیم و تربیت و حتی والدین و پدر و مادرها در مواجه شدن با بچه‌ها و دانش آموزان این واژه‌ها و اصطلاحات را بکار می‌بندند. اما باید گفت که معمولاً: تربیت به نوع نگرش و راهکارها و نحوه‌ی ارائه اصول و مبانی آموزش به افراد در جهت رشد و تعالی را شامل می‌شود [۱۱]. در تربیت دینی هدف این نیست که دانش‌آموزان با مفاهیم دینی آشنا شوند، بلکه می‌خواهیم از این آشنایی به صورت تحلیلی و باورمند به رفتار و عملکرد دینی تبدیل شود. در تربیت دینی هدف به خاطر سپاری اصطلاحات، واژه‌ها و گفته‌های ذهنی نیست، بلکه هدف اصلی، پیدایش تغییرات اساسی در احساس، ارزش، نگرش و باورهای دانش‌آموزان در مورد خود، محیط اطراف، پدیده‌ها و رویدادهای درونی و بیرونی، لطف و رحمت خداوند، نظم و هماهنگی هستی و هدفدار بودن... است. تا بتواند نحوه‌ی برخورد و رفتار خود را با خویشتن و جهان پیرامون تنظیم نماید و در حقیقت هدف شناخت و راه و شیوه‌ی علم از روی تفکر و بصیرت است [۱۲]. امروزه بیش از هر زمان دیگر نیازمند تفکر و اندیشه در باب تأثیرگذاری تقییدات دینی بر تمامی امور انسانی به ویژه مسایل عاطفی و روحی هستیم. امروزه بسیاری از اندیشمندان و صاحب-

هستند اگر والدین معتقد به اجرای احکام الهی باشند بهترین تأثیر را خواهند داشت، امام کاظم (ع) فرمودند: «رفتار کودکان در اثر رفتار درست والدین محفوظ می‌ماند» [۸]. یکی از ارکان مهم و اساسی سعادت بشر، تربیت است. تحقق خوشبختی‌ها و بدبختی‌های جسمی و روانی هر انسانی، بستگی مستقیم به نوع تربیت او از هنگام طفولیت دارد. تربیت از عواملی همچون محیط و ساختار فرهنگی خانواده، محیط آموزشی، محیط جامعه و... تأثیر فراوان می‌پذیرد.

تربیت صحیح و ثمربخش تا حدود زیادی در گرو این است که پدران و مادران از ابتدای کودکی و حتی قبل از تولد کودک، به این مهم توجه داشته و نهایت تلاش خود را در جهت تربیت فرزند صالح به کارگیرند. زیرا بهترین زمان برای تربیت، دوران کودکی است. تربیت کودک در واقع به معنای انسان‌سازی است و این امر به خودی خود، امری بسیار مهم است تا جایی که هدف از ارسال رسل و بعثت انبیاء الهی چیزی جز تربیت صحیح و انسان‌سازی نیست. اگر بخواهیم جامعه‌ای انسانی و سالم داشته باشیم، بایستی ابتدا از فرد آغاز کنیم و بدانیم که اساس ساختن افراد در کودکی و به دست پدر و مادر است. از نظر اسلام، تربیت اخلاقی دانش‌آموزان، حتی از تأمین حوائج جسمانی و تغذیه‌ی مادی آنان مهم تر است و علاوه بر اینکه یک وظیفه و مسئولیت انسانی است، یک تکلیف شرعی نیز می‌باشد. به دلیل اینکه تربیت کار ساده‌ای نیست، بلکه فن بسیار ظریف و حساسی است که بکاردانی، اطلاعات، تجربه و بردباری نیاز دارد، بنابراین والدین در مسیر انجام این وظیفه مهم موفق‌ترند که از آگاهی‌های لازم در این زمینه، به خصوص در زمینه تربیت دینی و برنامه‌های آن برخوردار باشند [۹]. تربیت دینی زمینه‌هایی را برای دینی‌بار آوردن فرد و مقید نمودن او به فرامین دین اسلام فراهم می‌نماید و مربوط به حوزه عقاید و احکام عبادی است با توجه به فطرت پاک کودکان و بر مبنای دستورات تربیتی دین اسلام، یکی از سنگین‌ترین وظایف پدر و مادر، ایجاد این گونه زمینه‌ها و بوجود آوردن چنین تغییراتی است. زیرا اسلام به عنوان یک دین کامل تمام برنامه‌های لازم و ضروری برای تربیت صحیح را به همراه راهنمایی در اختیار انسان قرار داده است. برای تربیت دینی کودکان مقطع ابتدایی لازم نیست، که آنها را با مفاهیمی چون زیبایی، دوستی، محبت و عبادت آشنا نمود. زیرا او نماد محبت، عشق و دوستی و گرایش خالصانه به معنویات است. باید تلاش کنیم در تربیت دینی دانش‌آموزان به حفظ و نگهداری و پرورش گرایش‌ها و تعمیق و تقویت ارزش‌های درونی او بپردازیم. پس جهت تربیت دینی حرکت معنوی و درونی کودکان در مسیر زیبایی‌شناسی، ارزش‌پذیری، خویشتن‌شناسی، حرمت‌گذاری، عزت‌طلبی و نوع دوستی و پذیرش مسوولیت دینی و عمل

نظران بر این باورند که مذهب تاثیر انکارناپذیری بر سلامت روح و جسم و دیگر ابعاد زندگی بشر دارد.

کارل گوستاو یونگمی^۱ گوید: «من صدها تن از بیماران را معالجه و درمان کرده ام. از میان بیمارانی که در نیمه عمر خود (۳۵ سالگی به بعد) به سر می برند حتی یک بیمار را نیز ندیدم که اساساً مشکلی نیاز به یک گرایش دینی در زندگی نباشد. به جرأت می توانم بگویم که تک تک آنها به این دلیل قربانی بیماری روانی شده بودند که آن چیزی را که ادیان موجود در هر زمانی به پیروان خود می دهند، نداشتند و فرد فرد آنها، تنها وقتی که به دین و دیدگاه های دینی بازگشته بودند به طور کامل درمان شدند.» یافتن معنا در زندگی یکی از مهارت های آرامش و سلامت روانی است که این مهارت در گرو شناخت هستی و خالق و شناخت خود به عنوان جزئی از این مجموعه هستی است. معنا در زندگی یعنی چیزی که به خاطر آن زندگی می کنیم و زندگی برای یک ایده و تفکر و برای خدمت صادقانه به خلق بهترین معنا و مفهومی است که دین به انسان می دهد. بهتر است آرزوهایمان را معقولانه و کم در نظر بگیریم چرا که آرزوهای طولانی که از دایره عمر انسان خارج باشد، سبب تنش و فشار روانی می شود. باید توانایی های خود را بشناسیم و به دانسته های خود ارزش بدهیم. انسان های شاد و سالم کسانی هستند که از آنچه دارند به بهترین شیوه استفاده می کنند و کمتر در افسوس آنچه ندارند وقت خود را تلف می کنند. شخصیت انسان در ابتدا مانند ماده سیال قابل انعقاد است که به هر قالبی ریخته شود، بر اثر مرور زمان، منعقد شده و شکل همان قالب را به خود می گیرد و هر چه بیشتر در قالب بماند، محکم تر شده و تغییر شکلش دشوارتر است [۱۳].

درواقع اساس وپایه اصلی شکل گیری شخصیت انسان، در کودکی و مخصوصاً هفت سال اول زندگی است. همان دوران حساسی که کودک در کنار والدین به سر می برد و رشد می کند. حضرت علی (علیه السلام) به فرزند بزرگوارش امام مجتبی (علیه السلام) فرمود: «قلب کودک مانند زمین بی گیاه است؛ هر چه براو عرضه شود می پذیرد. به همین جهت من قبل از اینکه قلب تو سخت شود و دلت مشغول گردد، به تادب تو اقدام نمودم.» مهمترین دلیل اهمیت تربیت در کودکی این است که قلب کودک که باید «عرش الرحمان» گردد، در این دوران خالی از هر چیزی است و هنوز به سیاهی و پلیدی گناهان، آلوده نشده است. تربیت دینی که از مهم ترین ابعاد تربیت است، برای کودک امری ضروری و لازم می باشد و این ضرورت لااقل از دو دید فردی و اجتماعی، قابل رسیدگی است. از لحاظ فردی، مذهب پایه و مایه همه جوانب و ابعاد زندگی فرد و سبب بسیاری از رشد ها و انحطاطها است. چه بسبارند کودکانی که در سایه بی توجهی

اولیاء خود، در جنبه های عقیدتی و مذهبی، دچار مشکل شده و به جای آنکه عضوی مفید به حال خود و جامعه باشند به افرادی خائن و بی بند و بار تبدیل گردیده اند. تربیت دینی، کنترلی برای اخلاق و ضابطه ای برای رشد معنویت و آرمان گرایی است. دین می تواند، تقویت کننده جنبه اخلاقی طفل باشد و زمینه را برای وسعت بخشیدن به اطلاعات او فراهم آورد و کودک را از اضطرابها و وسوسه ها و سایر عوامل هلاک کننده برهانند و آرامشی نسبی برای او ایجاد نمایند [۱۳]. در فرایند تربیت دینی ۴ عامل نقش اساسی دارند: معلم (داعی)، دانش آموز (مدعو)، موضوع دعوت، وسایل و شیوه دعوت. معمولاً هر تحقیق و پژوهشی از آن نظر اهمیت پیدا می کند که در جامعه مورد اقبال و استقبال و نیز استفاده افراد و گروه های خاصی قرار می گیرد چنانچه امروزه همه ی ایرانیان شاهد هستند مسأله و موضوع هسته ای و نیز امور علمی دیگری مثل نانو تکنولوژی و علوم رویانی (باروری) و حتی ارتباطات دیجیتالی به شدت مورد اقبال و توجه مردم و دولت مردان قرار گرفته است و توجه و سرمایه گذاری در آن باعث افزایش بهره وری اقتصادی و حتی اشتغال و نیز تقویت بینه دفاعی و علمی و تحقیقاتی ایران در سراسر جهان می گردد و از همین رهگذر و به همین دلیل اهمیت آن نیز صد چندان می گردد. اما اگر امروزه تلاش ها و کوشش هایی مثلاً درباره نوع راه رفتن سگ ها انجام گیرد. معمولاً اقبال و توجه خاصی به آن نمی شود، زیرا اصولاً موضوع آنچنان دارای اهمیت کمی است که کسی وقت و انرژی و هزینه خود را در مطالعه آن صرف نمی کند. اما در مورد مسایل تربیتی و باورهای دینی دانش آموزان خود که آینده دانش آموزان آنها و نوع زندگی و حتی موفقیت و علوم موفقیت آنها را بدنبال دارد. ثانیاً والدین بعنوان افراد ایمانی و با ایمان به دانش آموزان خود حساس بوده و از این تأثیرات کاملاً همه جانبه حمایت و استقبال می کنند. امروزه مسئله دین و دینداری آنچنان زندگی فردی و گروهی و خانوادگی و اجتماعی افراد را تحت تأثیر قرار داده که کم تر خانواده و افرادی هستند که مسئله اعتقادات دینی و ارزش های مذهبی بی تفاوت هستند. زیرا اصولاً ماهیت انقلاب ما فرهنگی بوده و به این دلیل انقلاب کرده ایم که باورهای پوچ و بی دینی و ارزش های شهوانی و تقلید گرایانه از غرب را از جامعه خود محو کنیم و به جای آن ارزش ها و باورهای اصیل قرآنی و آسمانی را در جای جای زندگی فردی و اجتماعی خودمان جایگزین کنیم [۱۲].

پژوهش های مختلفی در رابطه با باورهای دینی و تربیت در دانش آموزان صورت گرفته است از جمله:

نتایج پژوهش (۱۳۹۸ زمزم؛ سلطانیان و شاپورزاده) نشان داده است که میزان دینداری دانش آموزان به کم میل می کند. به طوری

موضوعی، دلبستگی و یادگیری اجتماعی اشاره شده است. این نظریه‌ها فرض می‌کنند که ارتباط بهینه والد-فرزند در جامعه پذیردینی فرزندان نقش مهمی ایفا می‌کند [۱۹].

بنابر آنچه در بالا گفته شد؛ دین و مذهب یکی از اساسی‌ترین و مهم‌ترین نهادهایی است که جامعه بشری به خود دیده و مفاهیم خویش‌تنداری، سلامت معنوی و نگرش دینی که از مهم‌ترین مؤلفه‌های دینی هستند، در تربیت دینی، اجتماعی و فردی از اهمیت بسیار بالایی برخوردارند [۱۷]. امروزه هر جوانی که دارای حس دین‌خواهی و حس انقلابی بیشتری است، بیشتر مورد حمایت افراد و مردم و حتی دولت قرار می‌گیرد. امروزه مفاهیم واقعی و ارزشمند دینی و قرآنی و آسمانی کاملاً در جامعه ما منتشر و پراکنده و در دسترس است و همگان می‌توانند اصیل‌ترین و عمیق‌ترین مسایل دینی را در اسرع وقت از منابع دست اول و کتاب‌ها و مراکز و افراد و اشخاص کسب کنند و هیچ بهانه‌ای برای کم‌کاری و عدم دستیابی جوانان به باورها و آموزه‌های دینی وجود ندارد [۱۲]. ارتقای سلامتی افراد جامعه یکی از مهم‌ترین مسائل اساسی هر کشور، ارتقای سلامتی افراد آن جامعه است که باید از ابعاد مختلف از جمله روانی مورد توجه قرار گیرد. وظیفه اصلی بهداشت روانی تأمین سلامت فکر و روان افراد جامعه است. طبق تعریف سازمان جهانی بهداشت بهداشت روانی در مفهوم کلی بهداشت جای می‌گیرد و بهداشت یعنی توانایی کامل برای ایفای نقش‌های اجتماعی، روانی و جسمی، بهداشت تنها نبود بیماری نیست. بنابراین بهداشت روانی علمی است برای بهزیستی، رفاه اجتماعی و سازش منطقی یا پیشامدهای زندگی که تمام زوایای زندگی از محیط خانه تا مدرسه، دانشگاه، محیط کار و نظایر آن را می‌گیرد. امروزه با وجود پیشرفت‌های علمی چشمگیر که در زمینه‌های روانپزشکی و روان‌درمانی به وجود آمده است ملاحظه می‌گردد که بعضی از صاحب‌نظران برجسته نیاز به نقش، اهمیت و ضرورت دین نیز در بهداشت روانی و روان‌درمانی تأکید فراوان داشته‌اند و عقیده دارند که اعتقادات مذهبی و توکل به خدا موجب تسکین و بهبودی سریعتر آلام و مشکلات روانی می‌شود.

پژوهش حاضر با هدف تبیین و بررسی نوع و میزان و چگونگی معنویات و باورهای معنوی در تربیت کودکان و نوجوانان انجام شده است. طبیعی است لازم است ابتدا باورهای دینی و اعتقادات مذهبی و راهکارهای ایدئولوژی در این موضوع کاملاً روشن و آشکار و تعریف گردد و سپس مبانی تربیتی و القای آموزه‌های دینی در ایران و بخصوص در دهه‌های اخیر از نقطه نظر والدین و مربیان و اساتید و صاحب‌نظران تعریف و تفسیر گردد و سپس با روشن شدن این واژه‌ها و واقعیات جامعه فعلی ما در مدارس و خانواده‌ها و اجتماع نوع تأثیر و نحوه تأثیر و شدت و ضعف آن

که دینداری ۶/۶۶ درصد از دانش‌آموزان در سطح کم، ۱۵/۲۰ درصد از دانش‌آموزان در سطح متوسط و ۲/۱۳ درصد از دانش‌آموزان در سطح زیاد است [۱۴].

نتایج پژوهش (۱۳۹۵، باقری؛ خلخالی) نشان داد که بین باورهای دینی و رشد اخلاقی دانش‌آموزان رابطه وجود دارد، بین باورهای دینی و خلاقیت دانش‌آموزان رابطه وجود دارد و همچنین نتایج تحلیل رگرسیون نیز حاکی از آن است که سهم هر یک از مؤلفه‌های باورهای دینی در پیش‌بینی رشد اخلاقی و خلاقیت دانش‌آموزان متفاوت است. به عبارتی از بین مؤلفه‌های باورهای دینی، بعد عاطفی بیشترین و بعد مناسکی کمترین سهم در پیش‌بینی رشد اخلاقی داراست و همچنین می‌توان گفت بعد عاطفی بیشترین و بعد مناسکی کمترین رابطه را با خلاقیت دانش‌آموزان دارد [۱۵].

نتایج پژوهش (خدارحمی و همکاران، ۱۳۹۵) نشان داد باورهای دینی و همچنین نگرش مذهبی والدین نقش اساسی در تربیت دینی فرزندان به دنبال خواهد داشت و بین این دو مقوله ارتباط و وابستگی بالایی وجود دارد؛ یعنی داشتن دیدی مثبت یا منفی در مورد مذهب به طور قطع بر ذهن فرزند تأثیر مثبت یا منفی به جای خواهد گذاشت [۱۶].

نتایج پژوهش (موسوی مقدم و همکاران، ۲۰۱۶) نشان داد که بین نگرش مذهبی و خویش‌تنداری، رابطه‌ی مثبت معنی‌داری وجود دارد. همچنین مشخص شد که بین میزان نگرش مذهبی و سلامت معنوی و بین خویش‌تنداری و سلامت معنوی رابطه‌ی مثبت معنی‌داری وجود دارد و تحلیل رگرسیون نشان داد خویش‌تنداری، پیش‌بینی‌کننده‌ی مناسبی برای سلامت معنوی است [۱۷].

آقامحمدی (۱۳۹۲) در پژوهش خود با عنوان نقش الگوی تربیتی والدین در تربیت دینی فرزندان به این نتیجه رسید که نگرش مذهبی والدین در تربیت دینی فرزندان تأثیرمسیستقیم داشته و رعایت آداب دینی از سوی والدین با تربیت دینی فرزندان آنها رابطه معناداری دارد. نتایج پژوهش رابطه‌ی ساده زیست بودن بودن والدین با تربیت دینی فرزندان را در سطح قابل قبولی نشان داد. همچنین بین سطح سواد والدین و تربیت دینی فرزندان آنها اختلاف معناداری مشاهده نشده است [۱۸].

صادقی و مظاهری (۱۳۸۶) در پژوهش خود با عنوان کیفیت ارتباط والد فرزند پیش شرط تربیت دینی فرزندان به این نتیجه دست یافتند که منابع شناخت دینی در سبک‌های تربیتی مختلف متفاوت است. به طوری که در سبک تربیتی مقتدر شناخت دینی بیشتر از طریق خانواده و در سبک تربیتی مسامحه کار شناخت دینی بیشتر از طریق اماکن مذهبی است. در تبیین نتایج فوق به ارتباط والد - فرزند در دوران کودکی با توجه به نظریه‌های روابط

و حتی عوامل تشدید کننده و تضعیف کننده این تأثیرات را تحت عناوین مختلف مورد بحث و تبادل نظر قرار دهیم.

فرضیه های تحقیق

- ۱) بین باورهای دینی و تربیت دانش آموزان رابطه معناداری وجود دارد.
- ۲) بین باورهای دینی و شخصیت پذیری دانش آموزان رابطه معناداری وجود دارد.
- ۳) بین باورهای دینی و اجتماعی بودن دانش آموزان رابطه معناداری وجود دارد.
- ۴) بین باورهای دینی و رفتارهای مذهبی در دانش آموزان رابطه معناداری وجود دارد.

روش تحقیق

هدف از انجام پژوهش حاضر بررسی رابطه بین باورهای دینی و تربیت در دانش آموزان ابتدایی و راهنمایی است. روش تحقیق در این پژوهش از نوع علی-رویدادی است. تعداد ۵۰ نفر از دانش آموزان ۷ تا ۱۵ ساله تهران. علت انتخاب ۵۰ نفر از دانش آموزان در تهران این است که طبق فرمول انتخاب نمونه از جامعه متأسفانه تعداد دانش آموزان ساکن در تهران بین سنین ۷ - ۱۵ ساله را علیرغم کوشش فراوان به دست نیاوردیم. فقط با مراجعه به روابط عمومی آموزش و پرورش که معمولاً این دانش آموزان در پایه های اول تا پیش دانشگاهی مدارس حضور دارند. چون جامعه کاملاً مَحْرُز و روشن بود. و اماکن و جاهایی که دانش آموزان حضور داشتند مدارس و مغازه ها و کوچه ها و اماکن ورزشی و کتابخانه و ... بود.

همانطور که شرح داده شد بررسی و نقد و کنترل و مصاحبه و یا اجرای پرسشنامه بسیار مشکل و اصولاً برای یک تحقیق کارشناسی وقت بر و زمان بر و هزینه بردار است. و شاید مشکلاتی از لحاظ برخورد خانواده ها و عدم استقبال دانش آموزان و یا سایر مسایل را در پی داشته باشد. به همین دلایل تعداد ۵۰ نفر را به صورت تصادفی ساده در مدارس و کتابخانه ها و اماکن ورزشی و غیره را به دست آوردیم. و با سوالات ساده ای از جمله ادای نماز و دعا و شرکت در نمازهای جماعت و ذکر زیارت ها و مسافرت های مذهبی و اردوهای مذهبی با مساجد و مدارس و پای بندی به شعائر دینی و اسلامی را خواستار شدیم. و کسانی که نمره پایین تر از ۱۰ گرفتند را بی تفاوت و کسانی که بالای ۱۵ گرفتند پای بند به مسایل دینی فرض کردیم.

همانطور که اشاره گردید. روش و ابزار جمع آوری اطلاعات پرسشنامه می باشد. علت انتخاب پرسشنامه این بوده که اولاً مصاحبه و ضبط صدا به خاطر موضوع باعث حساسیت دانش

آموزان و آزمودنی ها شده و اغلب حاضر به انجام مصاحبه نمی شدند. مشاهده روش دیگر نیز از نظر اخلاقی غیرقانونی و غیراخلاقی بوده و علاوه بر آن امکان مشاهده ۱۰۰ نفر از لحاظ دفعات نماز و روزه و شعائر دینی بسیار وقت گیر و غیراخلاقی می نمود. پرونده تحصیلی نیز این موارد و اطلاعات را در خود ندارد. و اگر هم داشته باشد مدیران و مسئولان اجازه ارائه این موارد را ندارند. اما پرسشنامه یک ابزار عینی که خودش تنظیم می کند و در انتها دوباره آنرا تحویل می گیرد و فقط با استخراج نمره ها بدون ارائه نام و نام خانوادگی و سایر مشخصات فقط داده هایی را به صورت خام ارائه می نماید و محقق اطمینان می دهد که داده ها و اطلاعات کاملاً محرمانه و بلافاصله پس از تکمیل و ثبت نمرات خام آنرا تحویل و در اختیار آزمودنی قرار می دهد. این شیوه و روش و ابزار کاملاً مقبول و اطلاعات موردنیاز محقق را هم حاصل نمود.

چنانچه در ابزار جمع آوری اطلاعات توضیح داده شد، پس از انتخاب تصادفی آزمودنی ها (۱۰۰ نفر) و شناسایی و قرار تنظیم پرسشنامه مقرر شد که ضمن توجیه عملی و هدف از تکمیل پرسشنامه آزمودنی ها را کاملاً در جریان محرمانه بودن اطلاعات قرار دهد. سپس در حضور محقق سوالات را پاسخ و محقق ضمن استخراج داده ها پرسشنامه را پس داده و آزمودنی با خیال راحت از اینکه فقط دو عدد خام بدون ذکر مشخصات فرد در اختیار محقق قرار داده است. به همین ترتیب بقیه ۱۰۰ نفر نیز در مدارس و کتابخانه ها و اماکن ورزشی و فرهنگی و ... شناسایی و تماس گرفته شد و پس از توجیه مقدماتی و علت و هدف تکمیل و تنظیم پرسشنامه سوالات را در اختیار آزمودنی ها قرار داده و پس از استخراج نمرات و ثبت در یک برگه دیگر نمرات را در دو گروه دانش آموزان با باورهای دینی قوی تر و دانش آموزان با بی اعتنا به باورهای دینی تقسیم و سعی گردید که تعداد این آزمودنی ها نیز برابر گردد که خوشبختانه یا متأسفانه (به جهت آماری) نشد پس تعداد ۶۲ نفر از دانش آموزان معتقد به باورهای دینی و ۳۸ نفر بی اعتنا و بی اعتقاد به انجام باورها و شعائر دینی و یا ضعیف بودند انتخاب گردید.

ابزار جمع آوری داده ها پرسشنامه ۱۵ سوالی بوده است و برای کسب اعتبار و روایی آن ابتدا پرسشنامه را در بین ۱۰ نفر از دانش آموزان بزهکار که سابقه بسیار روشنی در سرقت و دزدی و اعتیاد داشتند و در مقابل ۱۰ نفر از دانش آموزانی که مسجدی بوده و از فعالان دائمی مساجد و عضو بسیج و در اغلب مراسم مذهبی در شهر و محله شرکت و در میان مردم شهر مذهبی بودن و بچه های مثبت داشتند اجرا گردید. و تفاوت پاسخ های آنان پس از تحلیل یافته ها با ۸۱٪ نشان داده شد. یعنی پرسشنامه اجرا شده در این تحقیق برای برآورد داده های فرضیه

جدول (۳) شاخص های توصیفی متغیر شخصیت دانش آموزان

شاخص های توصیفی متغیر	شخصیت دانش آموزان
میانگین	۲
انحراف استاندارد	۰/۷۴

جدول (۴) شاخص های توصیفی متغیر اجتماعی بودن

شاخص های توصیفی متغیر	اجتماعی بودن
میانگین	۴/۴۱
انحراف استاندارد	۱/۱۲

جدول (۵) شاخص های توصیفی متغیر رفتارهای مذهبی

شاخص های توصیفی متغیر	رفتارهای مذهبی
میانگین	۴/۴۰
انحراف استاندارد	۱/۱۱

جدول (۶) شاخص های توصیفی متغیر تربیت دانش آموزان

شاخص های توصیفی متغیر	تربیت دانش آموزان
میانگین	۹/۱۷
انحراف استاندارد	۲/۱۴

فرضیه ۱- بین باورهای دینی و تربیت دانش آموزان رابطه معناداری وجود دارد.

و نیز سوالات پرسشنامه ۸۱٪ و از لحاظ آماری مطمئن برای اجرای این سوالات در میان دانش آموزان با باورهای دینی و با باورهای دینی ضعیف و بی اعتقاد تلقی می شود.

یافته ها

این بخش بر دو بخش یافته های توصیفی و تحلیل استنباطی یافته ها ست. در بخش اول یافته های توصیفی (فراوانی، درصد، میانگین و انحراف استاندارد) هر یک از متغیرهای تحقیق با در نظر داشتن نوع متغیرها و گویه های مربوطه آنها در پرسشنامه، در قالب جدول و نمودار به تفکیک بررسی می گردد و در بخش دوم به تحلیل استنباطی فرضیه های پژوهش پرداخته می شود. در این بخش برای بررسی فرضیه های تحقیق با توجه به ماهیت متغیرها از آزمون همبستگی پیرسون و آزمون ناپارامتریکي خی دو استفاده شده است.

جدول (۱) - شاخص های توصیفی متغیر جنسیت پاسخگویان

شاخص ها جنسیت	فراوانی	درصد
پسر	۲۵	۵۰٪
دختر	۲۵	۵۰٪
جمع	۵۰	۱۰۰٪

جدول (۲) شاخص های توصیفی متغیر باورهای دینی

شاخص های توصیفی متغیر	باورهای دینی
میانگین	۱۰/۲۷
انحراف استاندارد	۲/۴۸

جدول (۷) نتایج آزمون همبستگی پیرسون برای تحلیل متغیرهای باورهای دینی و تربیت دانش آموزان

منابع	باورهای دینی	تربیت دانش آموزان	سطح معناداری	نمونه ی معتبر
آزمون همبستگی پیرسون	باورهای دینی	۱/۱۹۲	۰/۱۵	۵۰
	تربیت دانش آموزان	۱/۱۹۲	۱	

دست داشتن این داده های آماری شرایط برای تایید فرضیه ی اول تحقیق فراهم آمده است و لذا فرضیه ی اول تحقیق تایید می گردد.

فرضیه ۲- بین باورهای دینی و شخصیت پذیری دانش آموزان رابطه معناداری وجود دارد.

از آزمون همبستگی پیرسون استفاده شد. نتایج بدست آمده از این آزمون در جدول (۷) آمده است. همانطور که مشاهده می شود مقدار سطح معناداری بدست آمده (sig=۰/۱۵) بوده که این مقدار در سطح (p=۰/۰۵) معنی دار می باشد. بنابراین با ۹۵ درصد اطمینان می توان گفت که بین باورهای دینی و تربیت دانش آموزان، رابطه ی معناداری وجود دارد و این رابطه مستقیم و مثبت می باشد. توضیح اینکه هرچه باورهای دینی بیشتر باشد به همان اندازه نیز تربیت دانش آموزان بیشتر خواهد بود. با در

جدول (۸) نتایج آزمون خی دو برای تحلیل متغیرهای باورهای دینی و شخصیت پذیری دانش آموزان

نمونه ی معتبر	سطح معناداری	درجات آزادی		منابع	
		۱	۱۱	باورهای دینی	شخصیت پذیری دانش آموزان
۵۰	/۰۰۰۰	۱	۲۲۵/	باورهای دینی	آزمون خی دو (chi-square)
		۱۱	۹۸/۱۵	شخصیت پذیری دانش آموزان	

آماري وجود دارد. در فرضیه‌ی دوم نیز شواهد لازم برای تأیید فراهم گردیده است و این فرضیه نیز تأیید می شود.

فرضیه‌ی ۳- بین باورهای دینی و اجتماعی بودن دانش آموزان رابطه‌ی معناداری وجود دارد.

برای تحلیل این موضوع با توجه به ماهیت متغیرهای تحقیق از آزمون ناپارامتریک خی دو استفاده شد. همانطور که نتایج جدول (۸) نشان می دهد که مقدار سطح معناداری بدست آمده (sig=/۰۰۰) می باشد که این مقدار در سطح (p =/۰۰۵) معنی دار می باشد. با چنین داده هایی با حصول اطمینان ۹۵ درصدی میتوان اذعان کرد که در این تحقیق بین باورهای دینی و شخصیت پذیری دانش آموزان رابطه‌ی معناداری از لحاظ

جدول (۹) نتایج آزمون خی دو برای تحلیل متغیرهای باورهای دینی و اجتماعی بودن دانش آموزان

نمونه ی معتبر	سطح معناداری	درجات آزادی		منابع	
		۱	۲	باورهای دینی	اجتماعی بودن دانش آموزان
۵۰	/۰۰۷	۱	۲۲۵/	باورهای دینی	آزمون خی دو (chi-square)
		۲	۹/۸	اجتماعی بودن دانش آموزان	

معنی داری از لحاظ آماری وجود دارد. لذا در فرضیه ی سوم نیز شواهد لازم برای تأیید فراهم گردیده است و این فرضیه نیز تأیید می شود.

فرضیه‌ی ۴- بین باورهای دینی و رفتارهای مذهبی در دانش آموزان رابطه‌ی معناداری وجود دارد.

برای تحلیل این موضوع نیز با توجه به ماهیت متغیرهای تحقیق از آزمون ناپارامتریک خی دو استفاده گردیده است. همانطور که نتایج در جدول ۹-۴ نشان داده شده است، مقدار سطح معناداری بدست آمده (sig=/۰۰۷) بوده که این مقدار در سطح (p =/۰۰۵) معنی دار می باشد. با در نظر گرفتن این داده‌ها با اطمینان ۹۵ درصدی می توان ادعا نمود که در این تحقیق بین باورهای دینی و اجتماعی بودن دانش آموزان رابطه‌ی

جدول (۱۰) نتایج آزمون خی دو برای تحلیل متغیرهای باورهای دینی و رفتارهای مذهبی

نمونه ی معتبر	سطح معناداری	درجات آزادی		منابع	
		۱	۵	باورهای دینی	رفتارهای مذهبی دانش آموزان
۵۰	/۰۰۰	۱	۲۲۵/	باورهای دینی	آزمون خی دو (chi-square)
		۵	۱۱۳	رفتارهای مذهبی دانش آموزان	

بحث و نتیجه گیری

هدف از انجام پژوهش حاضر تبیین و بررسی نوع و میزان و چگونگی معنویات و باورهای معنوی در تربیت کودکان و نوجوانان بود.

عقیده روانشناسان این است که با احترام و محبت به کودک، بسیاری از مشکلات کودک حل خواهد شد. نباید کودک را در مقابل دیگران کوچک شمرد یا تنبیه کرد و برای انجام خطاها ملامت نمود. لازم است والدین به هنگام پشیمانی فرزند از خطا، عذرش را بپذیرند و بی سبب او را تنبیه نکنند. بلکه با تشویق و صبر آنها را به صلاح دعوت کنند. یک اصل کلی وجود دارد و

برای تحلیل این موضوع نیز با توجه به ماهیت متغیرهای تحقیق از آزمون ناپارامتریک خی دو استفاده گردید. نتایج بدست آمده از این تحلیل در جدول ۱۰-۴ نشان داده شده است، همانطور که مشاهده میگردد. مقدار سطح معناداری بدست آمده (sig=/۰۰۰) می باشد که این مقدار در سطح (p =/۰۰۵) معنی دار است. لذا در این فرضیه نیز با اطمینان ۹۵ درصدی می توان نتیجه گرفت که در این تحقیق، بین متغیر باورهای دینی و رفتارهای مذهبی رابطه معناداری وجود دارد. بنابراین در فرضیه ی چهارم نیز شواهد لازم برای تأیید فراهم شده است و فرضیه ی چهارم تحقیق نیز تأیید می شود.

تقویت چنین گرایش فطری نیز بسیار آسان و طبیعی خواهد بود. کسب عادت‌ها و رفتارهای مذهبی بیش از آنکه متأثر از اندرزها و سخنان والدین باشد معلول پذیرش رفتار، عواطف و احساسات مرتبط و همراه با مهر و محبت آنان است [۲۱].

تحقیق حاضر به دلیل موضوع خاص خود یعنی ارزش و باورهای دینی از طرفی و نیز تربیت دانش آموزان از جهت دیگر دارای مشکلات و محدودیت‌های فراوانی بود. زیرا متأسفانه هنوز جامعه و فرهنگ ما آن باور و اهمیت و تبلیغ تحقیق را در پیشرفت و ترقی و رشد و تعالی جامعه حس نکرده است. و متأسفانه این حس شاید از طرف مسئولان و دست اندرکاران احساس نمی‌شود. لذا با علم به مشکلات ذکر شده و نیز تعصبی بودن مردم در برابر ارزش‌های دینی با ذکر و بیان اهمیت موضوع و توضیح و تبیین آن و جلب رضایت همه جانبه در عمل هیچگونه همکاری عملی و حضوری انجام نمی‌دهند و گویی رهگذر با عجله‌ای که قصد فرار دارند و با حالتی از نارضایتی و ناخرسندی از شرایط به وجود آمده فقط به پاسخ‌های پرسشنامه که حتی با همکاری و پیش زمینه‌های قبلی تهیه شده بود به مرحله اجرا گذاشته شد. با وجود این خوشبختانه در ایران اسلامی در زمینه‌های باورهای دینی و تربیت دینی کودکان این قدر منابع و مآخذ زیاد است که انتخاب هر کدام از آنها در جای خود قابل بحث است.

محدودیت‌های پژوهش شامل: عدم جلب و جذب همکاری‌ها توسط آزمودنی‌ها، عدم رضایت اصول و قواعد ذکر شده در پاسخگویی‌ها، مشکلات عادی ناشی از قابل دسترس بودن آن‌ها، مشکلات ناشی از روش‌های آماری.

بنابراین پیشنهاد می‌گردد که با تعیین گروه‌های متخصص و کارشناس در مدارس ابتدایی و راهنمایی و متوسطه شاخص‌ها و ملاک‌های رفتاری اصیل کودکان را که با معیارهای اصیل اسلامی در تناسب و همکاری هستند شناسایی و به مسئولان معرفی نمایند. با استفاده از کلاسهای مختلف سطح اعتقادی دبیران و آموزگاران را در حد عالی مثل فلسفه و حکمت و عرفان بالا ببرند. رفتارهای ریز و حساب شده و متناسب با ارزش‌های اسلامی را در ساعات ورزشی و تفریحات و ... تمرین کنند تا در بزرگسالی دچار مشکل نشوند. به شدت از دانش آموزان راعی و رعایت‌کننده ارزش‌ها و رفتارهای اصیل دینی حمایت و مورد تشویق قرار دهند.

واژه نامه

1. Carl Gustav Jungmi

کارل گوستاو یونگمی

آن این است که والدین ابتدا باید خویشتن را تربیت کنند. اگر والدین خودشان دارای صفات نکوهیده باشند، نمی‌توانند در فرزندشان، صفات پسندیده را به وجود آورند. قران در این باره می‌گوید: «اتأمرون الناس بالبر و تنسون انفسکم و انتم تتلون الكتاب افلا تعقلون» آیا شما مردم را به نیکی امر می‌کنید، در حالی که خویشتن را فراموش کرده‌اید. فرزندان ما هر گونه که باشند خوش رفتار یا بدرفتار، راستگو یا دروغگو، حسود یا خیرخواه همه این صفات را از پدر و مادر خود کسب کرده‌اند [۲۰]. نتایج این تحقیق نشان داد که بین متغیر باورهای دینی و رفتارهای مذهبی، بین باورهای دینی و اجتماعی بودن، بین باورهای دینی و شخصیت‌پذیری و در نهایت بین باورهای دینی و تربیت دانش آموزان رابطه معناداری وجود دارد. نتایج پژوهش حاضر با پژوهش [۱۹، ۱۸، ۱۷، ۱۶، ۱۵، ۱۴] همسویی دارد.

بنابراین خانواده باید تلاش کند که آموخته‌های مذهبی کودکان با تجارب و احساسات خوشایندی شکل بگیرد. سعه صدر، ابراز احساسات خرسندی و روحیه رضایتمندی، گرایش به این احساسات مذهبی را برای کودکان گوارا میسازد. مشاهده رفتار اطرافیان (به خصوص والدین) انگیزه‌ای قوی و غنی برای یادگیری و آموزش دانش آموزان است. وقتی که کودک نسبت به رفتار و نحوه حرکات و حرف زدن والدین و اطرافیان کنجکاو میشود باید توجه داشت که کنجکاوی بی هدف و بی نتیجه نیست بلکه متضمن الگوگیری و مشارکت فعالانه او به صورت تجربه‌ای جدید در فرازهای حساس زندگی است. مهیا کردن چنین فضایی به خصوص اگر همراه با مشارکت فعال کودکان و نوجوانان و همسالان آنان باشد برایشان بسیار دلنشین و دلپذیر است و همین امر به تدریج گرایش به امور مذهبی و روحیه اجتماعی را در آنان تقویت میکند. بدیهی است هر قدر الگو محبوبتر باشد یادسپاری رفتار آسان تر میگردد. پدر و مادر و اعضای خانواده اگر توجه داشته باشند که در خانه، سفر، در میهمانی و یا در حین انجام کار و به طور کلی در هر موقعیتی به اصول و احکام دینی پایبند باشند و به آن اهمیت دهند، در تلقی و نگرش دانش آموزان نسبت به فرایض دینی تأثیر مضاعف خواهد داشت. آداب و عبادات مذهبی چون پاسخی به عالیترین نیازهای معنوی است اگر به طور طبیعی و با جلب رضایت قلبی ارائه شود احساس خوشایند را در آنان بر می‌انگیزد و مرتباً آن را به راحتی جذب میکند چرا که عواطف و احساسات مهمترین نقش را در تکوین، رشد و پرورش شخصیت جوان و نوجوان دارند. بدیهی است زمانی که کودکان و نوجوانان در معرض یادگیری و آموزش احکام و عبادات قرار دارند لازم است برای این موضوع زمینه سازی شود تا همراه با آموزش، احساس خوشایند در او ایجاد گردد و به این ترتیب نتیجه‌ای مطلوب به بار آورد در اینصورت

- Academic Achievement, Third International Conference on Religious Research, Islamic Sciences, Jurisprudence and Law in Iran and the Islamic World, Karaj. 2019.
- [15] Bagheri H, Khalkhali M. The Relationship between Religious Beliefs and Moral Development and Creativity in Ninth Grade Male and Female Students of Public Schools In Sari, District 2, 3rd International Conference on Psychology, Educational Sciences and Lifestyle, Mashhad. 2016.
- [16] Khodarahmi So, Amouzadeh M, Khodarahmi L, Roshani S. A Study of the Relationship between Religious Beliefs and Religious Education of 7-17 Years Old Children in Darrehshahr, First International Conference on Socio-Cultural Studies and Religious Research, Rasht. 2016.
- [17] Mousavi Moghadam SR, Ismail Chegni M. Investigating the Relationship between Religious Beliefs, Self-Control and Spiritual Health among the Basiji Sisters In Shousha. December 10, 2016; 1 (1):40-7.
- [18] Agha Mohammadi J. Investigating the Role of Parents' Educational Model in Their Children's Religious Education, Journal of Propaganda Education, 2013;(2) 1:, 10-1.
- [19] Sadeghi M, Mazaheri A. The Quality of the Parent-Child Relationship is A Precondition for the Religious Education of Children. Family Research. 2007; 3-1.
- [20] Shokouhi Gh. Foundations and Principles of Education, Mashhad, Astan Quds Razavi Publications. 2006.
- [21] Saif AA. Experimental Psychology Book, Roshd Publications - Tehran. 2004.
- [1] Hojjati MB. Book of Islam and Education, Islamic Culture Publishing Office - Tehran. 1991
- [2] Zanjani A. Imam Khomeini (RA) and Political Jurisprudence, Reflection of Thought, 2006; (75): 116-119.
- [3] Amini Ib. Religion Of Education, Qom Islamic Publications. 2000.
- [4] Arafai AR. Objectives of Education From The Perspective of Islam, Qom Office of Cooperation Between The Seminary and The University, 1997; 119.
- [5] Rahbar M, Taghi-Rahimian MH. Islamic Ethics and Education - Qom, Mehr Edition - 13th Edition. 1998.
- [6] Davari M. Religious Education, Under the Supervision of Alireza Arafai, Seminary and University Research Institute, Qom, Sh. 2000.
- [7] Dashti M. Responsibility For Educating Adolescents, Imam Ali School Publications, Qom, 1996; 150.
- [8] Farhadian R. Fundamentals of Education in Quran and Hadiths, Qom, Islamic Propaganda Office Publications. 1999.
- [9] Sheikh M. Principles of Religious Education in the Family, Yasin Publications, Tehran. 1999.
- [10] Dubai M. Stages of Raising Children, Kardan Translation, University Publications. Debai, Mauritius -La Planification De L'enseignement En Iran", Revue Detiers Monde; 1994; (L): 1982
- [11] Shariatmadari A. Society and Education - Amirkabir Tehran Publications. 2005.
- [12] Eftekhari Ib. Educating Students from The Perspective of the Quran, Shafaq Publications. 2004
- [13] Nahavandian A. Methods and Insights of Religious Education, Shafaq Publishing. 2006.
- [14] Zamzam Z, Soltanian M, Shapourzadeh S. The Effect of Family and School on Religious Education of Elementary Students and the Study of Religiosity and the Role of Religious Beliefs in Their